

Марина Ілляхова

АНДРАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

У статті досліджено андрагогічні принципи підготовки вчителів до роботи з обдарованими дітьми, що сприяє формуванню когерентного креативного освітнього середовища. Визначається, що готовність вчителя до роботи з обдарованими учнями є результатом його цілеспрямованої системної підготовки, що ґрунтується на головних андрагогічних принципах: самоосвіти, самодетермінації, самокорекції, актуалізації результатів навчання, інтерсуб'єктивності, організації життєвого часу, розвитку креативного мислення та творчого потенціалу. Аналізується перспектива синергетичного підходу у вирішенні головних андрагогічних проблем. Такий підхід дозволяє представити андрагогіку як модель інноваційної освіти, що формує в особи креативну компетентність, здатність до інноваційного мислення, соціальної та професійної мобільності.

Ключові слова: андрагогіка, інновація, креативність, обдарованість, саморозвиток, синергетика.

В умовах високої динаміки сучасного інфосвіту, освіта поступово змінює свій статус і вектори розвитку навчального процесу. Це обумовлено тим, що індустрія інновацій охопила сьогодні всі сфери життєдіяльності людини та галузі виробництва. У цьому процесі головними факторами постають не матеріальне виробництво і концентрація капіталу, а інтелект новаторів і вчених, творче виробництво знань. Саме креативність виявляється рушійною силою та цінністю інноваційної економіки «суспільства знань». Орієнтація на інновації становить, відповідно, основу діяльності не лише високотехнологічних і наукових галузей, але й системи освіти, рівень якої поряд з інноваційною системою країни є показником її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Відтак, проблема обдарованості, творчості, креативності має займати центральне положення у державній освітній політиці, визначаючи пошук, навчання і виховання обдарованих дітей, стимулюючи творче виробництво знань. Але цей процес має низку невирішених задач, особливо тих, що стосуються підготовки вчителів до роботи з обдарованими дітьми. Серед них: відсутність єдиного підходу до розуміння феномену обдарованості, відсутність єдиних вимог до особистості вчителя у роботі з обдарованими дітьми, відсутність системи формування у вчителів необхідних компетентностей, зокрема креативної, а також психофізіологічні особливості дорослої людини, такі як стереотипність та замкненість мислення,

ангажованість свідомості соціально-професійними, економічними чинниками. Вирішення зазначених проблем має забезпечити андрагогіка як модель неперервної освіти, що формує в особи здатність до інноваційного мислення, соціальної та професійної мобільності, потребу в самоосвіті, здатність реагувати на непередбачувані, змінні умови й можливість впливати на них. Відповідно розробка андрагогічних принципів підготовки вчителів до роботи з обдарованими дітьми сприятиме формуванню когерентного креативного освітнього простору.

Останніми роками обґрунтуванням інноваційних методик та технологій андрагогіки займалися М. Громкова, М. Галущинський, Б. Гершунський, С. Гончаренко, А. Даринський, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, В. Онушкін, В. Подобєд, В. Пуцов, Н. Протасова, С. Сисоєв, М. Скрипник. Проблему психологічної готовності педагогів до роботи з обдарованими дітьми досліджують В. Афанасьєва, Н. Білик, О. Вишневський, Л. Корецька, В. Левенець, А. Маркова, В. Панок, Г. Тригубець. Форми і методи підготовки педагогічних кадрів до роботи з обдарованими дітьми у системі післядипломної освіти досліджуються у працях І. Волощука, Л. Даніленко, В. Демченко, Л. Квадріціуса, Л. Коржа, В. Сластьоніна, Н. Устинова та інших вчених. Дослідження освітнього процесу, що має відкритий та нелінійний характер репрезентовано у працях О. Астаф'єва, В. Войцеховича, Л. Бевзенко, В. Буданова, Н. Кочубея, Н. Князевої, В. Кременя. Креативні виміри освіти проаналізовано В. Власенко, В. Ільїним, Г. Ільїною, М. Ілляховою, М. Ліпіним, О. Шамраєм та іншими вченими.

Ґрунтуючись на положеннях, викладених у роботах зазначених вчених, приходимо до висновку, що андрагогіка має низку специфічних ознак і особливостей, стратегічною метою якої є відкриття нових технологій освіти, самоосвіти, виховання й вдосконалення дорослої людини та інтенсивне впровадження їх до соціально-педагогічної практики. Між тим принципи та технології самовдосконалення педагогів і формування у них креативної компетентності задля роботи з обдарованою молоддю залишаються малодослідженими.

Мета статті – дослідити андрагогічні принципи підготовки вчителів у роботі з обдарованими дітьми. Це дозволить не лише вирішити основні андрагогічні проблеми, такі як стереотипізація мислення, актуалізація креативності, розвиток творчого потенціалу особистості, а й представити андрагогіку як модель інноваційної освіти, що орієнтована на практичну герменевтику індивідуальних випадків.

Андрагогіка, як наука про освіту дорослих, навчає людину швидкої адаптації до всіх суспільних перетворень, змін на ринку праці та освітніх трансформацій, а також забезпечує різні шляхи самовдосконалення, самоосвіти й формування креативного мислення. За матеріалами ЮНЕСКО [7], пріоритетним завданням освіти дорослих є забезпечення

людини комплексом знань і вмінь, необхідних для активної творчої діяльності, підвищення її компетенції та вмінь постійного самонавчання протягом усього життя. Ефективність професійної та особистісної самореалізації, самовдосконалення людини напряду залежить від формування та змін у ціннісній структурі особистості. Оскільки особистісні цінності мають тенденцію змінюватися під впливом різних обставин, сформоване відношення педагога до власної професії спрямовує його до активного особистісно-професійного розвитку, творчого пошуку, що зорієнтовані на високі професійні звершення. Ю. Калиновський [4] аналізує андрагогіку як дисципліну, що дозволяє дорослим, які готуються до соціальної професійної творчості, виховувати здатність до самостійного і відповідального мислення. Відповідно, стратегічною метою андрагогіки є відкриття нових технологій освіти, самоосвіти, виховання й вдосконалення дорослої людини та інтенсивне впровадження їх до соціально-педагогічної практики.

Група вчених з Ноттінгемського університету розробила андрагогічну систему освіти, головною метою якої є розвиток критичного, творчого мислення, інтегрованого з чуттєвою сферою людини. Головні положення теоретичних підходів ноттінгемської групи до навчання дорослих полягають у тому, що потенційні можливості постійного розвитку мислення і почуттів у дорослих виявляються в якісних змінах розумових структур. У дорослих переважає творче та критичне мислення, що сприяє всебічному розвитку, на відміну від некритичного сприйняття чужих думок. Одним з основних компонентів успішного навчання дорослих є постійна реінтеграція когнітивної та емоційної сфер, де знання є відкритою системою, що постійно оновлюється множинністю потоків інформації.

У нестабільних умовах людина змушена безпосередньо приймати нестандартні, креативні рішення, переборювати невизначеність ситуації, самовизначатися, тобто вчитися бути суб'єктом власного життя. Але самодетермінація є доволі складним процесом для дорослої людини. Основна проблема полягає у специфіці когнітивних та емоційних процесів. Доросла людина без особливих зусиль здатна самостійно поставити проблему, застосувати до її вирішення апробовані схеми, прийняти на себе відповідальність за події, подальший розвиток справи тощо. Але коли йдеться про здатність до оновлення знання, нестандартного підходу до вирішення проблем, визнання критики, аналіз власного професійного розвитку, пошуки засобів саморозвитку упродовж подальшої професійної життєдіяльності, вона натикається на перепони, які визначають замкненість її мислення, ангажованість свідомості соціально-професійними, економічними, психофізіологічними чинниками. Дж. Лерер, аналізуючи нейрофізіологічну структуру людського мислення, зазначає, що «ми створюємо шаблони за підсумками досвіду взаємодії, які мають принести

успіх у майбутньому (в особистісних відносинах, політиці, бізнесі, азартних іграх тощо). Коли людина розпізнає знайомий шаблон поведінки, «мозок виробляє біохімічний гормон задоволення – дофамін. Коли ми слідуємо своїм шаблонами і при цьому успішні в своїй системі координат, ми отримуємо додаткову порцію дофаміну» [6, с. 57]. Основна проблема полягає у тому, що коли людина помиляється або все відбувається не так, як ми того очікуємо, ми не отримуємо очікуваного задоволення і запам'ятовуємо ситуацію. Наступного разу у нас будуть інші очікування. Біохіміки стверджують, що наша «система винагороди» працює, постійно навчаючись. Ми самі вибираємо випробування і, якщо ми їх проходимо, то, незалежно від результатів, ми відчуваємо задоволення – «це змушує нас і далі йти на помилки, нам здається, що так ми краще розуміємо світ» [6, с. 177].

Зокрема, А. Шюц, розмірковуючи про структуру мислення, стверджував, що кожен крок людини у тлумаченні світу постійно спирається на запас попереднього досвіду, як власного, так і досвіду інших людей. Весь цей безпосередній та опосередкований досвід утворює певну єдність у формі запасу знання людини, який, у свою чергу, слугує їй схемою для кожного відповідного кроку тлумачення світу. Кожний акт такого тлумачення є тлумаченням в межах вже витлумаченого, всередині переважно добре знайомої дійсності. Крім того, людина упевнена у тому, що вже відомий світ і надалі залишатиметься таким самим, відповідно, і досвід зберігатиме свою значимість. З цього припущення випливає – всі попередні успішні дії можна повторювати. Доки структура світу може сприйматися як константа, доти попередній досвід залишатиметься актуальним та зберігатиметься здатність впливати на світ у визначений спосіб. «Актуальний досвід переживається мною переважно як щось безсумнівне у своєму ядрі, хоча він, безперечно, є принципово «новим». Послідовність переживань у природній настанові типово створює ланцюг самозрозумілостей», – зазначає А. Шюц [9, с. 24].

Виходить, що доросла людина переживає світ як упорядковану систему певних стосунків, хоча її суб'єктивні тлумачення суспільних порядків залежать від її позиції, яка частково нав'язується їй та визначається біографічним ланцюгом її рішень. Людина завжди перебуває в певній соціальній ситуації, в якій структури її релевантності об'єднуються зі спогадами про минуле, про колишні рішення, розпочаті дії у цілісну систему планів.

Визначаючи характерні ознаки стереотипного мислення, відомі синергетики В. Аршинов, В. Буданов та В. Войцехович [2] вважають, що розуміння хаосу як виключно деструктивного явища; розгляд випадковості як другорядного, побічного фактору, який не має принципового значення у пізнанні та розвитку; розуміння нестійкості та нерівноваги виключно як негативних та руйнівних факторів; твердження, що процеси, які відбу-

ваються у світі та суспільстві, є незворотними за часом та передбачуваними на необмежено великі проміжки часу; уявлення про те, що процеси та явища мають жорсткий причинно-наслідковий зв'язок; розвиток є лінійним, поступальним, безальтернативним, а минуле становить лише історичний інтерес; твердження, що результат зовнішнього управляючого впливу є однозначним і лінійним, передбачуваним наслідком прикладених зусиль, що відповідає схемі «вплив – бажаний результат», – призвели до кризи лінійного мислення, відповіддю, на яку стала синергетика як наука продослідження відкритих самоорганізаційних систем.

Відповідно, можна виокремити і основні положення синергетики: випадковість є головним механізмом самоорганізації; ускладнення структур відбувається через нерівно важність, флуктуації, біфуркації; у відкритих, дисипативних нерівноважних системах можуть виникати темпоральні структури, які є зворотними; у результаті біфуркаційних змін майбутнє передбачити майже неможливо, оскільки можливі багато-варіативні сценарії.

Так, фундамент основних принципів андрагогіки як синергетичного процесу визначають наступні положення: людина у кожний момент своєї життєдіяльності є частиною тієї чи іншої потенційної, можливої ситуації, невизначеність якої вимагає від неї самовизначення, прийняття оптимальних рішень. У поточних життєвих ситуаціях присутня суб'єктивна невизначеність, нерозуміння людиною можливостей ситуації, в якій вона перебуває, що робить її іграшкою або жертвою стихійного розвитку обставин. Людина має оволодіти стихійним хаосом, освоєнням нових життєвих альтернатив, можливостями перетворення себе на активного суб'єкта власного життя.

Принцип самоосвіти. Оскільки самоосвіта пронизує весь процес навчання та саморозвитку особистості, забезпечує його неперервність і ефективність, то основною метою андрагогіки є не навантаження особистості знанням, а забезпечення умов для його самостійного оновлення. Таке самостійне перетворення передбачає внутрішню активність, що виводить особу за межі встановлених стандартів, стереотипів, суспільної необхідності. Відповідно, андрагог має спрямовувати, стимулювати особу до самоосвіти, допомагати їй орієнтуватися в інформаційних потоках та адекватно використовувати нове знання. Адже освічена людина – це та, яка вмє вчитися, змінюватися, яка ясно розуміє, що жодне знання є лише вірогідним, ненадійним, відносним, необхідним же є лише процес пошуку знань. В андрагогіці замість традиційних контролюючих та дисциплінуючих форм впливу на особистість виступає досягнення високого рівню зацікавленості особистості у самоосвіті. Створюються умови для виникнення у дорослої людини стійкої потреби управляти своїм професійним розвитком, здатності вибудовувати і корегувати його залежно від обставин, що змінюються.

Принцип самодетермінації. Життєдіяльність людини перебуває у постійній необхідності вибору, тобто містить високу частку невизначеності. В оптимальному усуненні цієї невизначеності й полягає самодетермінація людини, тобто самовизначеність людиною власної поведінки, свободи волі, внутрішньої мотивації. У процесі життєдіяльності людина завжди опиняється у багатовимірності соціальних, психологічних станів, буденних, інформаційних потоків, наукових, світоглядних орієнтацій. Перебуваючи на перетині змінних станів, потоків, орієнтацій, людина не завжди може адекватно відреагувати на відповідну динаміку, тобто визначити новоутворену ситуацію як самостійну реальність і діяти відповідно до її специфіки. У такому разі доросла людина втрачає здатність мислити відповідно до ситуації та повсякчас застосовує вже набуті й визначені як успішні схеми дій, тобто її поведінка стає неадекватною до ситуації. Андрагогіка сприяє підготовці дорослої людини до ефективного поведінки в станах неповної визначеності, вчить оптимальним переходам з однієї ситуації до іншої, вмінням контролювати зміщення доміант діяльності в умовах різних впливів, спрямовує процес самоактуалізації та ефективного отримання бажаного результату або не допущення небажаного.

Принцип самоактуалізації досвіду. Згідно з цим принципом, андрагогіка спрямована на індивідуальний досвід слухача. Якщо інформація, знання, на яких акцентується увага, далекі від практичної діяльності, нехтують досвідом слухача, не відповідають його освітнім потребам, то ефективність процесу освіти знижується. Умови та організація навчання дорослої людини мають відповідати її індивідуальним запитам та враховувати її особистісний досвід. Тобто андрагогіка має використовувати досвід слухача як одне з джерел навчання.

Принцип самокорекції. Особливістю андрагогіки є те, що вона має віковий характер та має враховувати специфічні особливості мислення дорослої людини. Розробники андрагогічної моделі навчання О. Пехота та В. Пуцов вважають, що з «віком мотивація до набуття нових знань помітно слабшає» [7, с. 43], також погіршується сприйняття нового матеріалу й слабшає оперативність, гнучкість процесів мислення. Посилаючись на вчення про динамічну рівновагу особистості та середовища Ю. Панасюка, дослідники зазначають, що у даному випадку йдеться про «гомеостаз – тенденцію психіки зберігати свій «статус кво» при змінах (не принципового характеру) в оточуючому середовищі, на основі принципу саморегуляції» [7, с. 43]. Відповідно, механізм, який підтримує гомеостаз дорослої людини, активно функціонує й перешкоджає будь-яким впливам на систему у вигляді змін. Освіта дорослих має допомогти людині усвідомити «метаморфози свідомості», позбутися стереотипного визначення себе як «джерела всіх знань» та звільнитися від суб'єктивних фільтрів, що утворюють оціночні судження й перешкоджають сприйняттю

нового.

Принцип актуалізації результатів навчання. Для дорослої людини навчання не є ціллю, а засобом вирішення життєвих проблем та досягнення інших цілей. Тому навчання має будуватися не за предметними, а за проблемними ситуативними ознаками. Результативність андрагогічної освіти в жодному разі не вимірюється бездоганим володінням знаннями або вміннями. Для слухача рівень розвитку вмінь визначається його здатністю до творчості, креативності, інноваційності, мобільності у застосуванні знань, умінь та навичок до оптимального вибору способу діяльності. Самоактуалізація особистості досягається шляхом стимулювання внутрішньої активності, що дозволяє вийти за межі встановлених стандартів розуміння власної діяльності. Тому андрагогічний процес спрямовано на оволодіння кожним методологією постійної та ефективно актуалізації результатів навчання, вміння перетворювати зовнішні умови відповідно до власних поточних потреб.

Принцип інтерсуб'єктивності. Визначальним в освіті дорослих є особливий характер взаємодії між андрагогом та слухачами. Це інтерсуб'єктивна взаємодія, що завжди організується як діалог на основі звернення андрагога до внутрішнього досвіду та життєвіту особистості. Цей процес характеризується досягненням взаємодовіри та взаємоповаги, де кожен є особистістю із власними цінностями, почуттями та думками. При цьому утворюється атмосфера не конкуренції або змагання, а комфортної взаємодії задля вирішення практичних завдань, безпосередніх проблем, планування та управління андрагогічним процесом. Такий спосіб взаємодії не лише відображає настрої, переживання, інтенції учасників андрагогічного процесу, а й формує специфічну смислову царину, в якій кожен є автором такого смислоутворення. Відповідно, утворюється насичене активне середовище, що самоорганізується, в якому визначається саморозвиток особистості.

Принцип самоорганізації життєвого часу. Рефлексивна особистість завжди прагне до самовдосконалення заради досягнення високих результатів у своїй професійній діяльності. Андрагогіка має допомогти фахівцеві побачити його найближчі та віддаленні життєві та професійні перспективи. Для збільшення продуктивності та ефективності діяльності людина має забезпечувати самоорганізацію та самоконтроль свого життєвого часу. Андрагог має навчити слухача ефективно планувати власний час, допомогти зрозуміти свої справжні цілі і скласти план їхнього досягнення, розробити власну систему самоуправління часом. Також дорослій людині у своїй життєдіяльності важливо позбавитись від монотонності та рутини повсякденності, тому вона має вміти відводити час під різні види діяльності. Таким чином, життєвий час стає стратегією для реалізації величезної варіативності сценаріїв власного життя та множинності перспектив. Сама можливість здійснити певну кількість планів,

розпочати дії є дуже обмеженою часом. Людина може одночасно робити тільки щось одне, вона мусить включитися до накладеної на неї послідовності подій у зовнішньому світі. Тому вона мусить вміти не лише планувати свої дії, розробляти часову послідовність своїх вчинків за ступенями терміновості, а й створювати безліч альтернатив відповідно до власних можливостей та до неявних тенденцій когерентного середовища. Це забезпечує відкритість майбутнього та здатність мислити креативно.

Принцип розвитку креативного мислення. С. Кіров визначає: «Креативність і творче мислення є невід’ємними компонентами професійної підготовки фахівців-слухачів, оскільки це створює можливості для педагогів вивчати і використовувати новітні досягнення світової практики, та вносити свій внесок до розробки тих чи інших проблем з урахуванням наявного і набутого досвіду» [5, с. 41]. Життєдіяльність особистості одночасно є процесом накопичення різноманіття можливостей їх наступних тимчасових актуалізацій або кінцевих проявів. Реалізація попередніх можливостей завжди виявляється передумовою появи нових. Цей плинний, нестійкий комплекс флуктуацій, змін та взаємопереходів, нелінійних процесів упорядкування та хаотизації, актуального і потенційного є умовою появи самоорганізації, виникнення нового. Нове виникає в результаті флуктуацій як емерджентне, непередбачуване, у вигляді багатовимірного спектру можливих шляхів. Готовність до виникнення нового, до вибору з альтернатив уможлиблює нелінійне мислення, креативність як здатність переорієнтовуватися на нові виміри, забезпечувати подальший саморозвиток. Креативність є своєрідною технологією генерації нового. Шляхом трансформації і керованого розширення сприйняття реальності як майбутнього, креативність здатна системно організувати теперішнє. Підтримуємо думку Д. Чернавського [8] про те, що креативність – творче конструювання у режимі самоорганізації процесу мислення. У цьому сенсі креативність відрізняється від творчості, як генерації нового знання, вмінням використання вже існуючих актуальних властивостей, зв’язків, відносин, хоча і прихованих. Креативність передбачає створення, проектування таких властивостей із вже існуючих елементів. Андрагогіка має забезпечити вищий ступінь розвитку креативного мислення особистості, яка зможе створювати альтернативні шляхи розвитку своєї діяльності, безпосередньо приймати нестандартні, творчі рішення, долати невизначеність ситуації.

Принцип розвитку творчого потенціалу. Як відомо, творчість – це діяльність зі створення чогось якісно нового, оригінального у свідомості й соціальній практиці. Вона характеризується продукуванням нових результатів, здатністю по-новому вирішувати старі завдання. Творча діяльність спрямована на майбутнє, вона не вписується до усталених норм й стереотипів мислення. Вона спрямована не на здійснення дії, а на реалізацію потенційних можливостей. Креативне, нелінійне мислення є

умовою творчої діяльності особистості. Творчість характеризується некерованою спонтанністю, креативність – керованою продуктивною уявою. Відповідно, творчий потенціал є ресурсом творчих можливостей людини, здатністю людини до здійснення творчих дій, творчої діяльності в цілому. Перш ніж вимагати від дорослої людини інновацій, потрібно створити умови, аби вона усвідомила власні акмеологічні резерви, креативні ресурси та можливості їхньої реалізації, як це знання можливо конструктивно використовувати при вирішенні зовнішніх і внутрішніх особистісних і професійних задач. Таким чином, андрагогіка є системою збудників і супроводу професійного саморозвитку та становлення професійної індивідуальності особистості.

Відтак, готовність вчителя до роботи з обдарованими учнями є результатом його цілеспрямованої системної підготовки, що ґрунтується на головних андрагогічних принципах: самоосвіти, самодетермінації, самокорекції, актуалізації результатів навчання, інтерсуб'єктивності, організації життєвого часу, розвитку креативного мислення та розвитку творчого потенціалу. Зазначені принципи є базовими у підготовці вчителів до роботи з обдарованими дітьми та визначають зміст підвищення кваліфікації вчителя у цілому. Зважаючи на це, необхідно виходити не з окремих елементів, принципів навчання, а з цілісної моделі професійної діяльності спеціаліста та його підготовки в системі неперервної освіти. Процес такої підготовки передбачає реалізацію синергетичного підходу, що уможлиблює створення креативного середовища, в якому реалізуватимуться інноваційні ресурси як вчителя, так і обдарованого учня. Вчитель, що навчається та навчає, повинен оволодіти способами самодетермінації, самоактуалізації і самореалізації. Лише достатньо високий рівень розвитку андрагогіки зможе впливати через освіту дорослих на цивілізаційні, інноваційні процеси суспільства. Відтак, зростаючий освітній потенціал особистості та суспільства повинен забезпечити потужні позитивні зрушення в економічній, інтелектуальній та духовній сферах.

Важливою умовою підготовки вчителя до роботи з обдарованими учнями є формування креативного середовища, в якому установлення та розвиток цілісної, креативної особистості спрямовано на реалізацію інноваційної діяльності. Розуміння андрагогіки як моделі освіти, яка формує в особи здатність до інноваційного мислення, соціальної та професійної мобільності, потребу в самоосвіті, здатність реагувати на непередбачувані, змінні умови й можливість впливати на них є синергетичним. При застосуванні принципів синергетики до системи освіти дорослих можливо вирішити основні андрагогічні проблеми, такі як: стереотипізація мислення, актуалізація креативності, розвиток творчого потенціалу особистості. Це дозволить створити інтегровану теоретико-методологічну модель андрагогіки, як інноваційної освіти, що орієнтована на практичну герменевтику індивідуальних випадків. Саме з позицій

синергетики, на переконання В. Буданова, освіта перетворюється на «нелінійну ситуацію відкритого діалогу, прямого та зворотного зв'язку, на процес, що сприяє пробудженню власних сил того, хто навчається, співробітництву з собою та іншими учасниками освітнього процесу» [2, с. 97]. Такий процес, на відміну від традиційної моделі засвоєння знань, розкриває креативні ресурси людини та формує у неї здатність змінювати способи власної діяльності у складних, нестабільних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акопова, М. А. Проблема актуализации инновационного (творческого) мышления в системе постдипломного образования / М. А. Акопова, Н. Г. Ферсман // Науч.-технич. ведомости СПб государственного политехнического университета. – 2010. – № 105. – С. 148–152.
2. Аршинов В. И. Синергетическая парадигма. Многообразие поисков и подходов / В. И. Аршинов, В. Г. Буданов, В. Э. Войцехович. – М. : Прогресс-Традиция, 2000. – 536 с.
3. Буданов В. Г. Синергетические стратегии в образовании / В. Г. Буданов // Философские проблемы образования. – Москва : РАГС, 1996.
4. Калиновский Ю. И. Введение в андрагогику. Мобильность педагога в образовании взрослых : монография / Ю. И. Калиновский. – М., 2000. – 214 с.
5. Киров С. Г. Андрогиогические аспекты формирования корпоративной компетентности современного специалиста / С. Г. Киров // Человек и образование. – 2010. – № 1. – С. 28–49.
6. Лерер Дж. Как мы принимаем решения / Дж. Лерер ; [пер. с англ. М. Бабичевой]. – М. : Астрель: CORPUS, 2010. – 352 с.
7. Пехота О. М. Андрагогічні проблеми у підготовці викладачів для системи післядипломної освіти / О. М. Пехота, І. В. Пуцов, Л. Я. Набока, А. М. Старєва. – К. : Видавничий дім «Букрек», 2006. – 96 с.
8. Чернавский Д. С. Проблема творчества с точки зрения синергетики [Электронный ресурс] / Д. С. Чернавский, Н. М. Чернавская. – Режим доступа : <http://spkurdyumov.narod.ru/CherSyn10.htm>
9. Шюц А. Структури життєсвіту / А. Шюц, Т. Лукман ; [пер. з нім. Вахтанга Кебуладзе]. – К. : Український Центр духовної культури, 2004. – 560 с.